

get af grundtvigianismen. Som ung venstre-gårdmand begyndte han i første halvdel af 1870'erne sit samfundsmæssige virke som kommunalpolitiker og i Bornholms landøkonomiske forening, og efter Estrups 1. provisorium i 1877 gik han ind i de af venstrepartiet oprettede grundlovsværneforeninger og blev fra 1881 partiets folketingskandidat i Rønne-kredsen, som han repræsenterede til 1909. Trods sin interesse for sagpolitikken – og forsvaret – tilhørte han nærmeste venstres radikale fløj og var 1894 blandt forligsmodstanderne. 1901 var han en alternativ kandidat til Ole Hansens landbrugsmisterpost. Udover sit politiske arbejde øvede han en væsentlig indsats i andelsbevægelsen, bl.a. som andelsudvalgets første formand 1899-1908. Han blev desuden tidligt tilknyttet Østifternes Kreditforening, hvor han fra slutningen af 1880'erne havde betydelig indflydelse og sluttelig 1907-1915 be-

klædte posten som landbrugskyndig direktør.

Om denne 2. geleeds-venstrepolitiker og samtidig en typisk/fremtrædende repræsentant for den organisatorisk aktive andelsbonde har Claus Bjørn her givet en lettilgængelig livsbeskrivelse. Bogen er skrevet for og udgivet af Blem-slægten og bygger fortrinsvis på trykt kildemateriale. Der er således på ingen måde tale om en mere dybtborende biografisk eller politisk analyse. Men gennem den nuancerede skildring af Blems livsforløb, hans udvikling og mangeartede samfundsmæssige aktiviteter bidrager bogen til at give et godt indblik i, hvordan de politiske og nationale strømninger ved århundredets midte sammen med højskolepåvirkningen gav baggrund for gårdmandsstændens selvudfoldelse og voksende deltagelse i det offentlige liv.

Erik Korr Johansen

DET 20. ÅRHUNDREDE

Karl Christensen: *»Min spanske krig. Erindringer fra internationale brigaders luftbatteri »Argument Dimitrov« 1936-1937«*. Historisk introduktion ved Henrik Sriver. (SP Forlag, 1987). 196 s., 145 kr.

Carsten Jørgensen: *Fra Bjelkes Allé til Barcelona, Danske frivillige i Spanien 1936-39*. Forord ved Klaus Riffbjerg. (Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1986). 230 s.

Godt 50 år efter den spanske borgerkrigs afslutning udkom to bøger på dansk, der hver for sig rummer fine kvaliteter. Men som begge er ladt i stikken af forlagene - med det resultat, at de begge forekommer uoverskuelige.

Karl Christensens »Min spanske krig. Erindringer fra den internationale brigades luftbatteri »Argument Dimitrov«, 1936-1937« rummer for så vidt beretninger fra borgerkrigen, der udmærket kunne have været repræsenteret i Carsten Jørgensens »Fra Bjelkes Allé til Barcelona, Danske frivillige i Spanien 1936-39«. Erindringerne, der synes afsluttet i 1986, rummer dog selvfølgelig tilbageblik, der gør, at de sætter Karl Christensens senere erfaringer og politiske opfattelse i perspektiv.

Karl Christensen, der efter hjemkomsten fra Spanien fortsatte sit medlemskab siden 1933 af DKP indtil 1956, deltog som hovedparten af de frivillige i modstandskampen, 1941-45.

Og fortsatte dermed den kamp mod fascismen der havde været hans og stort set alle andre frivilliges baggrund for krigsdeltagelsen. Udgangspunktet var støttet til den legale spanske republik, men det reelle skub til også de danske frivillige var kampen mod den internationale fascisme - nok symboliseret af de spanske generaler, men den direkte modstander var det tyske og italienske engagement til støtte for Franco. Karl Christensen fortæller levende og direkte om sine oplevelser - om den død og lemlæstelse der omgav ham. Men også om de mange glæder han også mødte. Hans erindringer giver således et omfattende billede af den spanske krig, som K.C. måtte og må opfatte som sin egen. K.C. oplevede Brunete-offensiven i 1937 og den fiasko, de internationale brigader der løb ind i, medførte stadig større tvivl om den rolle, der var blevet hans. Og da lejligheden bød sig tog han tilbage til Danmark - og blev. Uden at opgive kampen.

Bogen er skrevet lige ud ad landevejen - den begynder i København i 1936 - og slutter samme sted året efter, også med læseren lidt klogere på, hvorfor så mange unge danske måtte til Spanien.

Henrik Scriver har skrevet et historisk rids, der er så kort, at de internationale brigaders opløsning i 1938 ikke medtages. Bogen er uden indeks og litteraturangivelser, men det synes at fremgå, at Hugh Thomas' bog om krigen er anvendt efter 1. udg bedre siden. Bogen er rigt illustreret, men grundet papirkvaliteten og reproduktionsmåden er de fleste fotos set bedre andre steder.

Carsten Jørgensens bog er som nævnt anderledes. »Fra Bjelkes Alé...« er således en historikers værk, udarbejdet for at yde et bidrag til rehabiliteringen af de spaniensfrivillige og deres historie. Carsten Jørgensens

bog bygger på grundig research i primært samtidige danske kilder og omfatter et samlet billede af de ca. 500 danske, der kæmpede på den spanske regerings side.

Forfatteren giver i sin fremstilling både baggrunden for og forløbet af borgerkrigen, som ramme om de danske frivilliges rekruttering og indsats i krigen. Enkeltpersoner trækkes ud i selvstændige kapitler for at give indtryk af de mange forskellige begrundelser de frivillige, også fra Danmark, mødte med. Den historiske fremstilling illustreres løbende med citater fra breve, dagbøger og med velvalgte kort, fotos og facsimiler. Carsten Jørgensen har videre fremdraget de enkelte frivilliges aldersmæssige og sociale baggrund og en liste over så at sige alle nu kendte spaniensfrivillige, hvor enkelte har ønsket sig udeholdt af listen. I kommentaren til de frivilliges sociale sammensætning angiver forfatteren (s. 105 ff.), at et fællestræk var børnerige familier og meget tidlige erhvervs erfaringer, tilhørsforhold til arbejderklassen, arbejdsløshedserfaringer. Stort set træk fælles med den efterfølgende rekruttering til Waffen-SS, hvortil dog kun en forsvindende brøkdel af de spaniensfrivillige fandt vej.

Det er da også Carsten Jørgensens fortjeneste, at han understreger de spaniensfrivilliges senere indsats i modstandskampen, som en naturlig følge af det engagement i kampen mod fascismen, der havde bragt dem til indsats i Spanien. Carsten Jørgensens bog vil i årene fremover stå, som standardværket om de spaniensfrivillige. Også selv om bogen »skæmmes« af mangel på indeks samt en manglende litteraturliste. Skammelige fejl i så god og central en bog.

Peter v. Sperling